

Народні оповідання, або Невигадані історії нашого життя

Косаківський В. А

Народні оповідання - образні розповіді про найрізноманітніші події та випадки з реального життя конкретних людей. Вони ведуться здебільшого від першої особи, учасника або очевидця цих подій. Частина оповідань - спогади про своїх предків. Однак більшість записаних оповідань відноситься до історичних подій 30-50-х років і пов'язані з колективізацією, війнами, голодоморами 1932-1933, 1946-1947 років.

Нині такі розповіді фіксують на аудіо і відео, як «усні історії» про події XX століття, але не через призму архівних документів, а через переживання їх конкретними особами.

«Тай взяли пса з Буші дали у Мервинці, а діда дали сюди»

«Дід мій, Гончарук Христофор, ни бушанський, а мервинецький. Я його лиш трохи помню. Він вибив (побив - В. К.) пана в Мервинцях. Тоді це кара така була. Тай взяли пса з Буші дали у Мервинці, а діда дали сюди. Так було. Так мій рід появився тут. Помер, як міні було років зо 4, десь у 22 році. Помер старим. Був крепкий такий дід, здоровий, аж вибив пана. Був отчаяний дід. Ни боявся» [1].

Машина

«Пан Горохівський купив машину і запитав у чоловіка: «Як Ви дивитесь на машину, що я купив?» - «А так: діти біжать за нею, як за дурновеньким» [2].

«Клебановський Григорко - панський цирульник»

«Клебановський Григорко, мій прадід, був панським цирульником - стриг пана. Його дочка Ганна вийшла заміж за Пташніка Фоську. Григорко був санітаром на австрійській війні і там навчився складати кістки. Везли до нього хворих і він складав кістки людям. Дід давав два гранчаки горілки і складав кістки. Ставив шини - дві палиці, обмотував дрантьом, і хворий вилежувався. Баба Ганя (баба Фосьчиха) сама також навчилася складати кістки і вправляти вивихи. Дід Фоська загинув у 44 році під Ясами» [2].

«Пирилом»

«У Пташник Ганни такий був тато, що пириломи складав. І даже мені. Я пацаном вломив ногу. Це він за окупації складав цю ногу. Звали його Григорко.

Отако піднису ногу - оце тут пирилом. Помацайте, чи хочь знак є? Йолки зельони, це тут саме пирилом.

Тако як підніс ногу, то цього донизу тут висіло. А там був фельдшер, тоже Страхніцький. Це вони з мамою тожи свої. Тай ходила мама перши за тим фельдшером. А він прийшов тай каже: «Не, Лена, біжи за дідом Григорком». Тай це я помню. Тай мама побігла. Тай це він прийшов. То це я знаю, що цей фельдшер тримав за ногу і за пальці. А той дід потягнув і як зашелепав тими кістками. Складав їх, то я вже нічого ни знаю. На подушках очутився. Це така операція була. Тай це я знаю» [3].

Пташники - рід великий

«Пташників було сім братів. Багатьох розкур-кулили і вислали. Дядьки були великі і дурні до роботи. Дід мав пару коней, волів. І прийшли вночі і забрали. Діди біти великі і нікого не терпіли. Ше за царя один з них убив урядника і втік у Молдавію. Повернувся після революції» [2].

«Мій дід - Шевчук Марко Артемович!»

«Мій дід - Шевчук Марко Артемович багатим був. Все робив сам. Пасіку мав велику. Самий перший у силі пириквив свою хату, ше до війни з-під соломи - тернітом (плитки такі - В. К.). Цементову, перший, у селі поклав підлогу, а не глиняну. Це його садиба і хата. До революції бував за кордоном.

Був на війні. З 18 чоловік лишився один. 17 погинуло, а він лишився один. Якусь висоту там брали. Пройшов усю війну. В цю війну вже не воював, був старий.

Мама по лікарнях, а нас 5, і ми всі до діда. Він своїх не мав, то пригортав нас.

Я приїхала з Донецька туди, до мами на Причепилівку, а вона прийшла забрала мене, бо вона ходила по обідах, готовила - кухарка була.

Шевчук Марко Артемович у болгарському народному одязі. Початок XX ст.

Пташник Варвара Юфремівна (по чоловікові Шевчук) з батьками Тасією та Юфремом

Тай прийшла забрала мене сюда. Тай так я лишилася» [4].

«І ми лишились голі. Розкуркулили. Бо тато мав воли і стіжок жита. Оце?!»

«Це на Ганни мені буде 90 років. Як заболію, то це дочка мене забирає у Ямпіль. Ни дає в больницю. Все вдома лікарі лічат. Вона сама менша - медсестра. Тай лічи мене. А вже трошки легше, тай кажу: «Дудому йду трошки» - «Ая! Сама вдома».

На верстаті робити навчила сусідка. Вона ткала, а я мала бігала туди до них, і поки вони лиш кудя підуть, а ми в компанії сідаєм тай ткаєм.

Мама моя ткала. Сукно робила, бо тримали вівці. Рушники робила, бо чим втиратись? А то ми прадіва сіяли. Били, ткали і спідниці навіть шили, сорочки.

Я ше ходила в школу в Бабчинці, то з бесагами. Мама дає мені хлібня, картофель відерци, читвиртушку олії. І це биз копійки іду я в Бабчинці. Пішки ходила в Бабчинці і з Бабчинців. Там була на квартирі. Це на тиждень ходила. Так бабка вчилася. Зошити й книжки замотувала в фустанку. Вони були в Бабчинцях, на квартирі. Школа була недалеко. Закінчила 9 класів. 35 рік, є випускна віньєтка - 7 клас, а в 37 році закінчила 9 класів.

А там мама моя заболіла, не могла робити. Тай я вже пішла в кантору робити. Взяли мене в кантору робити. Робила помрахівником і секретарем я робила в колгоспі. Ни знала, як коноверта зробити, бо ж коновертів ни було. А посильний там вже навчився, тако раз, чик-чик. А я кажу: «Покажи міні, як коноверти робити». Бо 11 цих було, щитати, справ. О! Тай так. Тай треба якісь посилати сводки. Тай так він мені зробив, а я напишу куди.

Тато мав воли і мав стіжок жита. Тай пригнали машину, змолотили. І було в нас шось 8 подушок і то простирало на стіні, і підвіконниці в квітках. То так підїхала підвода і забрала чисто всьо. І ми лишились голі. Розкуркулили. Бо тато мав воли і стіжок жита. Оце. Отак підводи приїхали і отак забрали в Могилів. То так і повезли. То нам на Михайла сусід приніс малай. То мій тато їздив волами у Яругу, там були куми. їздив в ліс, робив в'язочки такі дров, возив жидам попід хати продавав і так нас виручав.

Тато волами все їздив. Робив коло поля. Деся і ярмо було. Свої воли були. Забрали в колгосп воли і корову.

Мама моя – Ївкун Марія Леонтіївна, а за чоловіком - Гончарук. Померла в 1968 році, прожила

85 років. Вона була сирота. її мама померла. Тато ожинився. Вона в панів робила. Тако вони з їдного боку жили, а пани ті Горохівські сюди.

Вона ходила щораня і щовечора корови доїти. Шість корів рано і ввечері вона доїла. То паня дала її костюм. То той костюм, як забирали вже, а було ще скільканадцять платків таких хороших, подушки, простирало, то сусідка якась була, то взяла сховала дві спідниці. То потому мама нам пиришивали. То ми дуже були раді, бо це ж ми маєм спіднички.

Сорочки собі шили. Мамі кума вишивала -Козакевич Марина (бл. 1901-1975), вишивала її полички. Вона всьо хазяйством занята була. Я собі ни вишивала. Ни до вишивки було. Хазяйство було.

Прості сорочки були. Моя теща (свекруха -В. К.) шила на машинку. Тожи лишилася вдова, то вона людям шила. Одній жінці - Наді Тарасовій пошила, а вона вишила її полики - сорочку.

Пінжаки тоже шила і костюми мужеські шила. Куртка була ще і димка.

Босими ходили. А зимою - хто мав в чім. В чоботах старих» [1].

«Водохреща»

«А я знаю, як я жила над Мурафою, сусіди були. То це на різдвяні свята рубали на льодові хрест, і це батюшка туди йде съватити воду, на Мурафу. А ми, коли близенько, а мої сусіди і я, тай біжим босі, бо я ни маю в шо взутися. На скали постаєм, бо це хочем чути, як будут стріляти і флейтики будут. Шось набивають у ружо і стріляють. І там чимось, чи патрон, чи дрантьом, і воно туди вгору стріляють, а воно там, і ми дужи хтіли бачити.

Це хучи вирубають хрест на льодові, і тоді вже з процесією батюшка йде съватити воду на Мурафу. Дівчата, хлопці там. Всі колядуют. Тай тоді бирут вже води. Набирають вже води съваченої.

А це як він съватит воду, а тут на скапах стріляють. Такий звичай був» [1].

Ліпаки

«Колись палива не було, то палили в ліжанках ліпаками. Ліпаки робили з гною, соломи і січки, які змішували разом і сушили на мурах. Лежанку строїли з тоненьких плиток. Вона мала лиш дверці і вихід для диму. Розпалювали дрова і на них клали ліпаки і так палили» [2].

Шашло

«В нас до війни були прекрасні виноградники, особливо, в сторону, як іти до Яруги, то там глинка була, але сторона сонячна. Посадили виноград. В нас була людина, яка розбиралася в цьому - Крижевський Олександр. Вони робили шкілку - розсадник. Погріб був там, де нині завод мінеральної води. В ньому стояли бочки по 40-50 відер. І робили вино. І виписували колгоспникам на трудодні. Були такі, шо заробляли по 600 трудоднів, а брали, як кажут, на карандаш. Прийшов, розписався та усе. І потім тільки давали виписку. А то були такі, шо і перебирали.

Вино було хороше, біле. Шашло - сорт білого винограду. Це, можна сказати, з найкращих. У нас в селі немає. Є ще у Ярузі. Я там купував на вино. Це старі сорта, з яких дуже добре вино. Вирощували Аліготе, Чорне Шашло і Біле Шашло. А потім таке, грони здорові, в нас казали Сінцо (молдавський сорт). Достигає воно пізно і вкусне таке. Вирощували в колгоспі» [5].

Культура

«Перед війною, можна сказати, шо вже в нас надавали великого значення культурі. В нас був голова колгоспу, який привіз організатора, як кажуть - каплімейстера. Це було, десь там, в 36-37 роках. Звали його Андрій Андрійович. То він брав молодих людей і організовував їх. І в нас була музика. І щосуботи, в 4 години, стадіон обладнали, там значіть грав духовий оркестр. А в такі свята, як 1 Травня, я пам'ятаю, ми, учні, на демонстрації, а попереду грала музика. А по тому виїжджали в ліс, майовка була. Тож тако було весело. А на стадіоні, то це субота й неділя, в 4 часа музика грас. То там і малі, і всі танцювали. Так шо, можна сказати, було весело. На Буші не було музики, ні в Слободі-Бушанській, тільки в Дорошівці був духовий оркестр» [5].

«Николай!»

«На основі архіву у районі я написав книгу про тих, хто був мобілізований на війну, але з них повернулось лише 225 чоловік. На всіх них я написав довідки. Ця книга є в школі. Вона про тих, хто повернувся живим з війни і хто відбудував усе.

Батько повернувся у 45 р., десь у вересні місяці.

Був на Фінляндській війні в 39 році. Нас залишилось четверо, мама і бабка, бо дід у 39 році

помер. А батько відслужив кадрову (3 чи 4 роки). Так доля складалась. А потім повернувся і на перепідготовку. Це щороку по 3-4 місяці. І він цей, а це було якраз перед війною. Це якраз 39 рік. Війна в Фінляндії. Його забрали у Бандишівку. Там був цей військовий пункт. Тут у нас також був один, що тринірував. Це такий передгрозовий стан. То він як пішов на війну з першого дня війни.

Це він ще на Фінляндію їхав. То дід помер у 39 році. Сніг такий був. Завалив всьо. По мурах ходили. І батько відпросився. І йому дали три дні. Я не знаю як там. То діда поховали, і він повинен був з'явитися в часть. А як іти, як тут мете? Куди ж він піде в шинелі? Мама плакала. А він відчував, що це буде не явитися в часть. Пішов на другий день. То він пішов туди в тих обмотках.

Тут якраз мама заболіла. Її відвезли в Мотилів. Там операцію робили за вухом, а її відправляли на фронт. Тай він забіг туди. В Могильові на станції попрощався з мамою - і на Фінляндію. То вже прийшов аж у квітні місяці з Фінляндської війни. То він розказував, що він чуть-чуть не загинув. Воювали з фінами, то доти в них були сильно укріплені, якісь різинові, що снаряди не брали, відскакували. Тай вони там сиділи у тому лісі. То, каже, як засік фін, то так і ложе один снаряд лиш раз, а їх двох було. Другий раз. Він каже, що тікаємо з цього місця, бо нас засікли. Тай лиш скочили в ту яму, де розірвався снаряд і вирвав ту яму і всьо. А той другий у тому місці, де вони були, точно попав, на третій раз.

Ну а потім перший день війни. Була якраз неділя, 22 червня. Дуже добре пам'ятаю. Ось. А в нас була його сестри дочка секретаром сільради. І кажи так шо. Прийшли ми до них, а вона каже: «Дядьо, дядьо! Всьо. На завтра вже повестка є. Завтра, раненько, в понеділок на фронт».

І так я випровадив тата аж на шлях. Самольоти німецькі з хрестами летіли так низенько. Інтересно.

Тут у нас прикордонна зона була. Шпіони. Гнали худобу тут у Двекові. А з Михайлівського лісу тут до Двекова була телефонна лінія з стовпами і так аж до того лісу. А ми гнали худобу. Сонце заходи. А там якийсь чоловік, бачимо, провада рве. Хлопчики покричали, а він далеко під лісом.

А він не пішов на війну і всьо. А був він там за Кісницею. Там Грушка була. У дзоті був. Так туди мама ще ходила з ідною жінкою. Пішли туди. Це був початок липня, бо вже 18 липня в нас німці

були. І він, і сусід був. І вони відступали. І в Безводнівському лісі, значить, сховалися, бо нема як. Самольоти літали, і всьо.

Но вже стемніло. А цей другий сусід каже: «Николай! Ти як хоч. Тікаємо». А він возив лейтенанта. А він каже: «Ні. Тут наша часть». А він каже: «То як хоч». Тай дали сигнал, тай він побіг. А той прийшов додому. Бо ще мама ходила. Так каже: «Прокіп! А де Николай?». А він каже: «Я їму казав, щоб він лишився, а він повіз лейтинанта». То він попав у полон в 42 році у Ворошиловграді. І звідти у Німеччину, і там, значіт, був у концтаборі. Я не пам'ятаю, який концтабір. А потому їх чуть не доходили (чуть не повмирили - В. К.). То там забрали їх ці бауери - селяни. То вони там на роботі були. Якись картоплі копали, каже. Там вже їсти було. Та там же захворів, та там же якийсь німець доктор лікував. Тай так, значіт, вони там були. А потім гнали їх на захід. Вже як ці наші наступали, тай якраз, каже, розположилися, стали вночі на відпочинок. І він там побачив у німця, а вони такі акуратні були, складені дрова, а під тими дровами побачив дірку. І там ще їден. Він приїжджав. А він молодший від тата був, з Котюжан - Андрій. Тай він каже, - я так і так, а він каже, - то я тоже з вами. Залізли туди. Три дні сиділи. Аж так почули стрілянину. То була пиристрелка. А то вже почули російську мову і солдат побачили. Зразу в особий отдел і всьо. Там розказав. Його зразу на фронт. То він ще в Чехословакію попав. То там ще Рибалко (маршал - В. К.) був.

Потом приїхав додому. А тут всьо бідність. А ще 46-47 роки» [5].

Капчик

«Перший клас припав на 42-43 рік. Вчив абицедар - буквар румунський, а потім ще два букварі пірвав. В 44 році зразу пішов у другий клас. В школу босий ходив. Мама з бабою та корова, яка мене в 47 році спасла. Баба ходила в шахтёрських галошах. Їх купляли.

Баба плите з прядива до обіду один капчик. Плите прямо як носок той капчик. І як була яка дрантина, щоб взути замість онучі, а як не було, то і так на босу ногу. Як шкарпіття примерзло, там у березні місяці, як погода, то примерзло і сухенько, то прийшов у школу. А з школи - вже річечки течуть, розмокло. То навіть погубив їх, тай босий прийшов додому. Тай підготував (простудив - В. К.) для себе ноги аж до цієї пори.

І штани, і жикетка були грибінні. Бабка одягалась у свої вироби. Спідниця (димка) тежє валовляна була, всьо як може бути. Була якась вишита сорочка, сюдиго маніжечка маленька.

А потім пішло вже післявоєнне время - 50-ті роки. В 51 році я вже на стройці. Строїлась в нас гідроелектростанція в Слободі-Бушанській. То я вже в 7 класі був. Ходив туду на роботу. В 50-ті роки пішли вже фабричні вироби. Якщо мали гроші, то купляли вже готовий одяг» [6].

**«Вже як почалась весна, потепліло,
то почали школьки збирати»,
або «Як я три рази був у Західній Україні»**

«46 рік - засуха в 4 областях. В нас, отуту, у городі все згоріло. Кукурудза тільки пустила в стовбур, висохла як то що цей, нічого не пускала. Правда, на полі, а там трохи провівало, і пшениця трохи була загорена. Тай це було. Шось зібрали. В нас був голова колгоспу такий, що боявся, тай всьо віддав зерно. Тай дали по 100 грам. Тай тато пішов получил у ріжку. Тай всьо. Тай це пережили в 46 році. Якось до нового року, правда, в нас був голова колгоспу Порфирій Петрович Форес. Він до війни був. Його привезли з Дзигівки. Він такий був гуманний. Талановитий був керівник і людяний такий був все. Завжди міг вислухати. Тай він вже заступив нашого сільського голову колгоспу, а він вже старий був. От! Бо як прийшли наші, то не було кому, а він вже не підлягав демобілізації. Тай він був головою колгоспу до 47 року. А потім привезли його. Тай він, що там було, трошки тої пшениці, розписав по 5, по 6, по 10 кг, щоб якось підтримати. Ну, і так уже якось до весни дотягнули. Корову продали за 4 пуда.

Були такі, що різали, були такі, що крали. Ми корову заводили у хату, бо були такі випадки. О! Тай доки корова була ціла, то молоко пили. А вже тиждень нема шо... То вже як почалась весна, потепліло, то почали школьки (молюски) збирати. Підем, піймемо тай нажаримо тамо: два камінчики, поклав на них якусь бляшку тай нажарив.

Три рази був у Західній Україні. Сам їздив. Перший раз поїхав у Калуш. Тато привіз шовк з Німеччини, то там обміняв. То привіз шось півтора пуди. Другий раз поїхав аж у Львівську область. Туди, де Стрий. Тай я там був. Барахло міняли. В тата був якийсь костюм німецький, кітель був. В тата були штани. Він служив у кавалерії, то таке сукно синє, красиве. То він привіз, бо ше за румінів

приходили. То тато рідко коли їх одівав. Але поліцай там знав. «А де ті штани, шо Николай носив?» А мама каже: «Де? Ті штани вже давно зносили». Ті штани брав, якийсь шовк брав. Як їхав назад, то така сцена запам'яталась. Ходив там тако, просив: «Дайте їсти». Були такі, шо давали. Ну шо там, картоплі, там кисляку дадуть. Навіть ночували там в якісь клуні. А як ішли, то якраз наші автоматчики вели двох хлопців і дівчину. Казали: це бандерівці. Молоді такі. Це я добре запам'ятав. Якась така долина, а там підйом. Вони вдвох з автоматами, тако вели їх. Вже сонце добре підійшло.

Але розумієте, приїхали якраз, а це вже був квітень місяць. Якраз перед травнем. Приїхали в Івано-Франківськ, а потім їхали через Стрий, Калуш. Сюди їхали і були такі моменти. Передали, шо там є такий підйомник невеликий. Дивіця, бо тут закидають гаки. Шо піймають, то їх буде. І так на цих вагонах з лісом, на бровнах приїжджаєм тільки сонце зійшло в Івано-Франківськ, чи Станіслав тоді. Тільки бах, бах. Міліція. Зупиняється той поїзд. Наскільки це було таке нелюдське. То міліція заходи з хвоста і скидає ті картоплі. Крики, зойки. Ніхто не звертає ніякої уваги. Ті люди ... шо там міліція. Скинули там, раз-два. Жінки, чоловіки. Поскидали. А там така висота. Впало, а там мішок лопнув і всьо. Шо нібито був такий приказ ... А я якраз був там і мій двоюрідний брат був, а він тежє якраз демобілізувався в 46 році і якийсь воєнний їхав. А в мене було так: жита, квасолі, і картоплі. Було, може, десь півтора пуда. Це в цьому мішку це все. Такий клад! І воєнний. А я до нього кажу: «Дядю, я буду з Вами». А він каже: «Сиди, сиди, тебе не будуть трогать».

Правда, прийшли, не зачіпили того воєнного, а він у воєнній одежі. І всьо. Проїшли, а там наші земляки. Покидали ті картоплі. Всьо. А потому поїзд калатнув і рушив. Божи мій! Як почали ті люди до того поїзда чіплятися. Крики, зойки. Зупинили той поїзд. Міліція, ну шо вже. Натовп іде. Вони вже нічого не могли зробити. Цілий ешелон людей. На кожному вагоні облипли як мухи. Це всі від нас, з Молдавії, Одеської та Миколаївської областей. Тай приїхав у Могилів. А тут вже якусь машину на ходу знайшов, тай приїхав.

А потім поїхав ше раз, у Снятин. Це вже був другий раз. А в Снятині був лікйоро-водочний завод. Там, знаєте, такі жомові ями, викидали в них відходи - яблука, ячмінь і всьо. Тай вони такі великі, я знаю, може метрів ... Приїхали ми туду. Ідем ранком. Там якісь верболози. Там чоловік

мертвий, і ніхто не дивися. Тако лижит. Ішов. Помер. І всьо. Там же. А коли прийшли, Боже мій! А там тих людей. Шатро циганське! Треба його достати звідти. А зверху тако як намул, а так шо руку встромиш, а воно сходиця. Шо робити? Треба брати колики, забивати, плести так як кошик з тої верболози, і засувати туди. Тай звідти то вибираєм чорне, тай добираємся до цього. А воно біле таке, чисте все. Вибрав. Набираєш. Тай на якісь бляшки. Посушив. Набрал мішок, тай приїхав сюди. А воно таке ніяке. Шо, воно там має якісь вітаміни, чишо?

То таке прийшлось пережити. То такі справи. Цьому поколінню прийшлось пережити багато» [5].

«Сливи»

«Я тут родилася, я тут багацько прожила, багацько бачила, багацько чула.

Я тут прожила вік. Поклали були хатину ...

Чоловік мій, Данилець Василь Іванович. Син, Данилець Микола. Чоловік із штирнацятого року, а я - з 23-го. Дівоча фамілія - Пташнік Ганна Пилипівна. За чоловіком - Данилець.

Дали ім'я самому старшому дідові - Халковський, тай вже перевели на Халковщину цей посьолок, а були Сливи (нині хутір Держанка - В. К.).

Було тут 24 хатині, а в кожній хаті було 2-3 мужики. І так забрали їх всіх на фронт. І вони не вернулися ніхто. В мене ондо є книжка. То та книжка, шо усьой народ погіб. Така груба. Дали міні люди. Там мій чоловік. Кажуть: «На, читай!» А я кажу: «Шо я буду читати, як я вже не бачу».

Пишіт, я скажу фамілії.

В самий перед Халковський. Це сама крайня хата була від ліса. Халковський Юзько (Юзик), і Халковський Людва, і Халковський Янко, Халковський Болько. Були всі поляки. Звідки взялися, ни знаю. А хто його знає? Я була малою, а вони тут строїли хатину. Тай так і повалили.

Типер Сальчук Іван. Дальше Соболевський Янко. Типер цей - Самбор Королько, тоже поляк. Типер хто? Маєвський Франко. Тоже поляк був. Другий - Самбор Степан. Щіпанський Митро. Тоже казали, шо то поляк. Бо вони багато старші від мене. А тут на цім посьолку вже лиш я сама старша. Нима нікого вже.

Жінок я фамілії й не дуже знаю. Жінок фамілії я по чоловіках знаю. Тай так іде це діло.

Данилець (Пташнік) Ганна Пилипівна

Яковлюк Питро дальше. Хто ж тут дальше? Начинаюця оздо Данилюки: Данилюк Степан, Данилюк Питро, Данилюк Тимофій, Данилюк Тодор.

Но є ще такі, шо я й ни помню їх фамілій. Є тако шо помнила, але вже заслабла, тай таке ні, не помню.

Типер ці хати, пусті. їден ше є чоловік. А цей дома погіб. Згорів від трансформатора. Тай він помер удома. Такий був чоловік діловий і для кол-госпу, і для сім'ї: Барібан, він, Васілій Дем'янович.

Мого записали - Данилець Василь. Штири рази на фронті був. Штири рази. Був на Фінляндії. Пішов в перву мобілізацію. Забрали. Шо він був. Ни можу нагадати. Душа болит, як нагадаю. Я ж лишилася з дітьми, такимо малесинькими, двоє. Двоє - так вони в мене і є. Син є і дочка вже померла 13 років, як померла. Робила на тракторі. Може, Ви коли, де й почитували, може, вона де в газеті була. В газеті є, в районіві, а в обласні, кажиця, нима.

В першу мобілізацію пішов був. Попав у плен. Був 9 місяців в пленові. З того плену якось

повтікали люди і він втік. Як вони втікли? Вони підшкрябували під дроти землю і так вилазили. Бо їм німець давав їсти моркву сирову і давав чаю якогось там трошки. А то вони долубали хробаки і так їли. І пішов голий такий, зовсім голий, лиш в пінжаківі, голий. Ну там шось натягнине. Бо він прийшов з Фінляндії, тай ми одружились. Бо ж ми були молоді. Одружились, тай лишилися діточки, а його забрали.

Типер вже як він прийшов з того плену. Він не прийшов, а приліз, як жаба. Як жаба приліз. Приліз з того плену. Я й ніколи не думала. Він трохи одужав, бо був нікудишній. Побули ми з ним. Прожили трошки, два роки. Німці як уступили, ни то шо німці, а руміни як уступили, тай дали поле, щоб ішли шарувати. Тай ми ходили норми шарувати з маленьким хлопчиком, а дівчинка була ше не вродилася. Через два роки від сина. Тай ми там на тих нормах були, а він це почув знов про войну тай каже: «Ганя, ти знаєш? Опять война. Треба йти». А я кажу: «Не, Васю, ти вже не підеш. Я тибє ни пусто. А це доки? А я сама буду? На кого я лишуся? Я ше така була молода. Міні було 15 років, чи шо?»

Ну тай шо? Він каже: «Це як ни там, то дома уб'ють». Кажу: «Так ни получиця». Ну Ви знаєте, він дісципліну знає. Забрали знов. Лишилися, де хто був приховався, а то лишилися люди такі ше, ті, шо не брали, і стариків, і цих, хто ше. То це їх забрали. І так він, ше він був трохи пробув. Ни знаю, бо і письма писав, але мало, бо це шо на фронті школа, шо пишут. Там так пишут такі письма, шо люди помнили за себи й за когось. Шо він. Це так маєм. Фінляндія - перша мобілізація, друга, третя. Це він вже в 3 мобілізації погіб. Він був ранений у позвоночник. їму мали робити операцію. Бо там був чоловік з нашого сила. То так і ни знаю, чи при операції помер, чи шо? Бо є в історії. Є велика книжка. Оздо на вікні стоїт. Такаво книжка загруба. Де вони воювали. Історія. Намальований пам'ятник, мутили.

То кажу. А то прибігаю - пішов на фронт голий. Саме так захватило. Голий-голісінький пішов, в піджакові, лиш чобати були на ньому з Фінляндії, дали в армії. То це він був такий узутий.

Такі воші були. Кусали. Досить нима шматя, то ше воші кусають. І голодний. Не було так, як зара. Не було ше й за шо купити. І не було де купити. Отаке було. Прийшов, це як він прийшов, тай пішов. Тай він мені сказав: «Ганя, це вже третій раз, я вже ни вернуся». Я кажу: «Ти вернися,

ти ше прийдеш». Він сам собі переживав, а я тоже саме. А я так угадувала. Ну тай пішов, тай пішов. Вже так якраз його раняли, а я, вибачайти, мала свою дочечку якраз. Бо ше ми їздили у Чернівці, Ямпільський район, Вінницька область. То ми до Черновців були. То я їздила кіньми. Хлопець мине возив за сповіщенням. Поїхали за цим сповіщенням, тай я, правда, взяла то сповіщення, дочечка малесинька заповита. Думаю: «Господи святий!» Молода була, крепіща. Шо було, як було? Тай по тому, тай шо вже? Дитина маленька. Чоловіка нима. Сестрів нима. Брати на фронті. Нима кому ні допомогти, ні сказати, ні подати, ні шо подати, нігде нічого. Хоть бири тай хмарів чіпляйся. Але була душа крепша, бо душа жива. То я так це дітьми жила, мучилася. Всьо було моє.

Шарувала норму. Ни було коли вишивати. Тай я таки і ни знала.

Діти мої підростили трошки. Отакі, як ті палки, зависокі. Пішли на ферму робити. На фермі робили і там коло телят спали. Бо ж ни було де спати. Хатини ни було. Хатина повалилася. Коло телят спали і коло телят їли. Шо вони їли? То, шо телята їли, то і вони їли. Лиш то, шо лабузини ни їли. А то пиригон той їли, ту бевку тожи їли.

Так вони попідростали, мої діти, так мучилися. Я на нормі, а вони коло телят. Тай потому уже попідростали, вже більші стали.

Навіть ни то шо, кришки хліба були жадні. Пасли людям худобу і тожи голі і голодні.

В 47 році голодовка була. Люди, шо могли то робили. Ми робили на нормах. В'язали солому, снопи в'язали, пашню в'язали. І ходили подавати на машину. Машина була молотарка. Вона ше є. Як їхати в село, в ліву сторону. Вже при кінці цвинтара, при кінці бригади тракторної є. Там є хатинки. Там є викопані такі ями, шо люди строїлися і копали глину. І там була молотарка. Я ни знаю, можи, її розібрали вже люди, бо люди строїлися.

Тай ми коло тої молотарки. Коло тої молотарки снопи кидаєм в молотарку. Молотарка молоти, а ми під молотаркою збираєм солому і зерна. Зерно збираєм, солому відгортаєм. Солома мнєця.

Давали нам суп обший. Давали нам з діточками. Діточок не було на кого лишати всьо время. А батьків ни було. Мама померла молодою, а чоловік пішов - убитий. Убитий, і так я з тими дітьми. Тай коло тої молотарки я була в соломі. Всьо сипиця на голову. Жара. А діти ни знаю де. Хлопець шось пішов оглядає. Десь шось глядит.

Зерно. Хрупає зерно як куріца. А дочечка в тім котлі, що нам суп давали на полудне. Тай лишилась там крупка, то там, то там. Тай воно пальчиком шкрабало ту крупку. Тай їло і сидит. Баба вже намочила (той казан - В. К.) і воно сидит у тій воді і вибирає.

А ми під тою молотаркою. От гляди дитини де. Але ж немає як лишити. Я кажу: «Я ни маю як чириз дитину». А перши було людям байдужи. Байдужи. Тобі лишат. Це твоя норма. Ти повинен зробити. Норма. Ни так як зараз. Боже, яке добро післав! Спасибі Богові Сьватуму! То це так було.

То це так діти попідростали, попідростали. Дружилися як могли. Бо були подружені, але поросходилися. І до цієї пори ни одружині.

Тай дочка пішла на трактора, на норму таку. Чогось вона собі так подумала. Її було нарави-лося. Це вона робила 12 років тракторістом. 12 років. Тай по тому що зробилося? Давали їй горати людям городи. Поля, а потом городи. То вона їхала по городах. Отут у силі. Як їхати у сило, тай там, як до Гамулівки, городи такі вузькі, а скаля при-пираюця. В долину городи припираюця скалями. Вона їхала понад ті скаля, а трактор вилийкий -ЧиТЗе чи ХиТЗе, ни можна було обирнути трактором. Вона їхала, тай ни могла звирнути. Була б упала з трактором у тую, у той подвал, в обрив. І Ви кажіт, що як воно мало бути, так воно і було. То вона тоді вратувалась. Вратувалась тоді. То на друге времясьо равно не вратувалась. Вона з всього того заболіла була і так вона померла. Штири роки була больна. Ни ходила і ни говорила. І я коло неї мучилась. Я дуже слаба. Всьо пириживала. Перемучилась. Як могла, жила. А зара вже заболіла. Дочка. Її нима. То вона до мени ни ходила і ни говорила. Я її всьо обходила, обходила, в больніці і вдома. Навіть фотографія є така. Кажу: «Дочечко! Це вже всьо». А вона нічого ни сказала. Очі закрила. А мині ни віриця. Я коло неї ше полежала до ранку, бо було це вечіром. Полежала, обняла її, убрала її і кажу: «Дитино! Мині ни віриця, що тибє нима». Так забрала додому, похоронила. Вже 12 років, як її нима. Нашо я мучилась? Для кого я мучилась? І синові тяжко. Син тожи з сімйюю ни живе» [7].

«Бадеревка - це ріденьке шось?»

«Як з війни прийшли та в 46—47 роках кіньми орали. Я коні водив пацаном, босий, нема в шо взутися. Ті п'яти аж позакотююця. Але нічого,

мусиш водити. Тата вже не було. Нас двоє: я і сестра. По силі багато померло в 47 році.

То якогось млина видумав, то прийдут молоти, то дадут по жмені, зо стаканчик, то вже якусь бадеревку звару. Бадеревка - це ріденьке шось. В колгоспі тоже таку варили. Я в кузні робив. То думав, шо хліба ни наїмся. Бадеревка була ше й не дуже густа. Це мука ріденько замішана і зварина, посоліне там, тай всьо. В колгоспі ж таке варили, їсти давали людям в полі. В котлові варили.

Ше жолудики з дуба цього їли, жолудики. Лупили, товкли, тай на жорна мололи. Тай таке. Школьки ловили озьдо, в ці Мурафі. Тай ті школьки багато людей спасло. Шей багато спасло. М'ясо, щитай. Тай їх, як навіть голоду нема, їдять. А ми тожи їх ловили. Це ж у марту місяці, холо-діна. Розбересь наголо, тай вчипив торбу на шию, тай пішов. Хуенько впірнеш. Такого здоровенькі, як долоня. Скільки можна у воді такій всидіти. Виніс. Тай знов пірняй. Тай наловив з відро в ту торбину. Виліз. Знову вбрався, тай додому несеш.

Вдома варили. Розтинали ножем надвоє, шось чистили. А послі зварат, там цибульки ... Баби знають, шо додати. То це вже, йолки зельоний.

А тудиг, понад Дністер, люди приїжджали здалеку. Палатки були. Було багато, сташне було. З далеких сіл. Молдовани ни голодували. А то ходили наші на Молдову. Мінняли. Несли туди одежу: якісь кожухи, півшалики, якісь плаття тако. Вже як людина подихає, то шо її вже до того плаття чи до того кожуха, як голод.

Та даже мама такі півшалики носила, йолки зельоніє. Півшалики - це то, шо баби завиваюця, таке, як хустка, квадратне, тільки півшалик називаєця.

В Западну їздили. Багато та Западна спасла. З моїх, з дому, ніхто ни їздив, а з сила багато їздило, їздили міняти - півшалики, якісь платя, якесь вдягання, костюми, веретки, як є хороші.

Озьдо, нижче мене, по тій дорозі, то дядько жив. Він шорнічав - упраж справляв. А перше було тої упражі. Зелінський Сіргей звали його. Упраж латав. Тай мама півшалики якісь, то платя, то кожух, це дрантя гобшим. А той Сіргей нароби батіжків молдованам. Оціго, шо кіньми їздити, -батоги з пужалном. В нас пужално кажут. І той батіжок чіпляєця. Тай підут, тай у мами півшалик чи платя - почті даром віддає, аж душа болить. Це ж дома тоже нима, але ж муси віднести. Та ше й ті молдовани не дуже берут. А за тими батіжками, то аж б'юця. Вони ше самі хазяювали. Тай знали.

Він і шкури виправляв і батіжки робив. Тай ці батіжки ремінні, як є коні дома чи якісь воли, то це ж треба батога. Тай тожи, каже, молдовани аж б'юця за тими батогами, а це така вещь, тай ни дужи там, почті задаром віддає, каже, аж душа болит. Тай таке» [3].

«Хоць босі і голодні, а співали...»

«Тато пішов на фронт. Нас четверо з мамою. Два брати і дві сестри. Старший брат Володя -їздовий, а я школярка. Ми всі втрьох пішли одного року в школу після війни. 45-46 роки посуха, 47-й голод. Мама іде в ланку, а мене лишає вдома. В 47-му році мама іде в Молдавію на заробітки, а я - за маму в поле, а вдома цих троє. І перу, і вару. В 11 років стала ходити за маму. В 47-му пішла.

Голод. Пухли. По сусідству хлопець помер, а вони його з'їли. Питаю: «Де Васька?» - «Нема». А сестра каже: «З'їли і в гнойові поховали».

Збирали по дорозі бур'яни і лабузину (середину стебла кукурудзи) і качани, тоже самі серединки. І мололи. І робили, що хто міг. Ракушки ловили і їли. Тих буранів нині нема, ті, що тоді були.

Бабка посадила буряк, а Галя пішла і зіла. Чуть не вмерла. Відкачали.

Пішла в школу. Одні черевики на всіх. То робили дерев'яники: низ - дерево, а верх з чого-небудь. Шматок верби, досочка і шось зверху лиш причепити.

Соломи накидають, і спали в чім ходили. Одіял не було. Палили соломою. В ліс не пускали. Строго було.

На свято пішла до церкви нести Матір Божу, в лісі святити кирницю. Директор побачив і відчислив.

Пішла в ланку. Робила два роки в ланці. Потім 11 років на фермі дояркою. А тоді все руками носили відрами жом їсти на дворі. Дуже тяжко було, по 3-4 рази доїли. І було, що ночувала на фермі. Доїла 12 корів. А писали палички, трудовнів не писали і нічого не давали.

Вже як стала механізація, то доїла 24—25 і більше корів.

В поле йдемо, хоць босі і голодні, а співали. Як прийшли з поля, всі йдемо в клуб. Завклуб грає.

Всі вечори в хаті. Ніхто не був надворі. Вечорниці. Збираєця четверо, прядемо, співаємо. Ткали. У кожній хаті був верстат. Хлопці в карти грали. Робили складчину. Пити тоді ніхто не пив. Хлопці

не складались. Музики - свої хлопці: гармошка, скрипка, балалайка.

Вечорами, десь у грудні, на Катерини, прадиво вибите, вичесане, кукли готові, і пряли. Встигали напрати три пасмі за вечір. Вечорниці були до 2 часов ночі. Співали, танцювали, потім плели сітки, вишивали рушники, а хлопці «язиком плели», заважали.

В ніч на Андрея збиралися ввечері, де близько кирниця. Писком води приносять, зо три-чотири рази, а хлопці не дають, смішат, щіпають. Несли воду, місили коржі, лиш твердесенько, по два-три. Простеляли полотнину і клали на стілець, хто де. Вводили собаку, чий корж хуче вхопе. А він вхопе і лигає. Хапнув у двох разом. Ми з Тамілою Захар-чук разом віддавались.

Потім корж чіпляли до сволока. Руки назад, і ловили зубами, а хлопці виб'ють стільця, дівка впаде. Дівка кусала калиту. Хлопці не давали. Мазали сажею. Потім сідали вечеряли, випивали. Вечеря в складчину, хлопці - горілку. Горілку мало пили, хоч багато гнали. Продавали її у Ярузі молдованам.

Дівчата дивились в люстро, через клямку в две-рах. Бачили хлопця, лиш не знали, ліс, тіні. Після дванадцятої ночі слухали псів. Звідки гавкне - туди і віддається. Я сиділа звідси, а мій чоловік з-під Слобідки. І звідти пес загавкав.

Хлопці знімали фіртки, міняли їх. Ворота зняв - заніс або в річку кинув. Шкоду роблять на Андрія і тепер. На шопу закинути можуть. Вийшли з хати - сажою намастят. Іду вмиваюсь, а тоді знов. Закрутили в хаті. Дай могрич - відкрию. Кулка (ключі) виймали, щоб не забрали або не закрутили дротом.

Хлопці били бушан як гамана. Моста не було. Цибали по камінні» [8].

«Гончарі»

«Піля війни приїздили гончарі возом, і така буда здорова була на возі. Були макітри, горнята і всьо. Але в соломі перекладені. Міняли за зерно. Хто що мав.

Вони ставали на місці в силі. А в силі лиш слово скажи, то вже всі знають. То там на пляцові, то там, тай ми міняли. Я макітру заміняла за відро кукурузи, дужи здорову. А внуки мої приїхали з Томська, гралися тай розбили. Я так жалувала за тою макітрою. Я їм нічого не казала, розбили - розбили.

Насипали в макітру кукурузи, скільки ввійде.
Насипала повну макітру здорову, відро кукурузи і
таку я макітру взяла. Нехай буде вдома.

Все макітри возили. Мисок не возили. Миски
купували на базарі» [1].

«Захарчук Григорій Антонович -мій чоловік»

«Мій чоловік, як пішов на фронт, то в такій гре-
бінній сорочці пішов, грубій дужи. Мій чоловік на
фронті був. Він з 19 року. Мій чоловік - Захарчук
Григорій Антонович. Робив зоотехніком 15 років.
5 років - головою сільради. Той, ямпільський,
сказав їму, Бондарчук, що «слухай, прирхось на
зоотехніка». Зоотехніки тоді получали в колгоспі
трохи лучи. А їму була зарплата лиш 80 рублів. А
він пострів за рік сільраду. Чоловік оцю сільраду
пострив. Бо була сільрада отут, коло мени, в сусід-
стві. Хатина. Тай вже відти прирвели в контору.
Тай бугалтир сварився, як вип'є, той Дорош Саша.
Казав: «Ти в нас як кумірник, то плати нам гроші».
Але чоловік поїхав в Ямпіль до Бондарчука тай
каже: «Слухай, давай, щоб я пострив ту сільраду».

Було в нас на городі 150 корчів винограду. А 26
мая мороз, і лоза вже здорова. І померз. Це було в
1956 році. І так померз. І так ми їго викинули.
Вино робили. Бире штирі літри вина, хлібиня, шма-
ток сала тай нисе в кантору тим хлопцям. Бо хтів
дужи, щоб скоро кончили - помурували. Він був
такий якийсь настійчивий. Такий трудяга був. Тай
так» [1].

«Баба не мене полюбила, а гітару, тай того пішла за мене»

«Колись збиралися. Приходили куми. Тоді я не
знаю. Бо в нас було таке, що тоді не дуже гоїно
жили. Я з 27 року. То, що пройшло послі революції,
то вона ше вбиралася та власть у піра, то не дуже
тоді гостювали. Аїе потом, як трошки підріс, то
були батьки, що бирут дітий з собою на оказію. Це
негарно. Я так понімаю. А нас ніколи батьки не
брали.

Співали колискову:

Гойдай люлю, гойдай люлю,
Пішов тато по цибулю, А
мама - по петрушку
Закришити дітям юшку.
А-а, а-а, а-а, Зіла вова
барана, А ягницю - куці
пси, А ти, Сьомка, спи, спи,
спи.

Любили співати про чорноморця:

Сиділа Машенька край віконця.
Виглядала Машенька чорноморця.
- Чорноморець, мамінька, чорноморець
Вивів мене, босую, на морозець.
Вивів мене, босую, тай питає:
Чи є мороз, дівчино, чи немає? 2 р.
- Ой нима морозіка, тільки роса.
Простояла дівчина всю ніч боса,
Простояла дівчина, тай байдуже,
Люблю чорноморчика, люблю дужи.

Я ше був малий, то ни знаю, шо ше співали.
Але розказували всілякі небилиці.

У мене на плечах була якась родимка чи боро-
давка. Питає мене врачиха: «А коли це воно у Вас?
Давно?». А я кажу: «Не знаю! Мама казала, що
мене ше не було, як воно вже було!»

Співали й таку пісню:

Ой у лісі на дубочку
Колисала Марусина сина й дочку.
Колисала тай плакала:
- Ой чого ж я отця й мати не слухала.
Послухала двораніна,
Бідна ж моя головонька, нещаслива.
А дворанін коньом грає,
Ни їдную дівчиноньку підмовляє.
А дворанін пиром пише -
Ни їдную дівчиноньку з дитьом лише.
(Шарлатан був - це про двораніна)

А це навіть як я вже був парубком. То це вночі
идут парубки. Тай тоді були заведенія: там чути,
шо співають в селі, ілі там чути, шо парубки
спі-вають. Збиреця там кількох...

...їдні других лиш каміньом гонили. Ни хватало
часу. Ті тих, а ті тих налуплят. Це вже цих збиреця
більше, то вже тих попрут. Но особливо як забрів
якийсь там (чужий - В. К.), познакомився з дівчи-
ною. Тай забрів туду, то їго вже піймут, можут
налупити. А ні - могорич клади.

Вже тепер як я парубкував, до цієї бабки ходив.
Лиш вона тоді не була бабка. Там не було кому
бити. Там Сливки маленькі, а хлопців ше менше
було, а дівок тоже було шось 12. Це маленький
посьолок. 50 хаток було геть з клубом. Але клуб
був.

На гітарі я знав пісень багато. Рускі співали. Бо
хлопці понаносили руских пісень із армії, а то
від-кись ше. Тай грав на гітару і співав. Я вже
казав, шо баба не мене полюбила, а гітару. Тай
того пішла за мене.

Барібан Семен Леонтійович з дружиною

Так і грав. Вже мова почті до цього (до весілля -В. К.) дійшла. Поженилися. Прихватило, ох як прихватило! Хлопчик народився. Знов прихватило. От якби дівчинка! Дівчинка народилась. Ну всьо, край. Потому рік пройшов - трети народилося. Закралось як квочка в ріщі. Десь тамо закралось. Вже й такі... Десь найшла дюру, тай нанесла яєць, такі висиділа. Так і це... І ми до тої, шо закралася, пирибираємся. Купили там, як це моє хату. А це друга озьдо перед (доччина хата - В. К.). Бо перший син у нас у Житомирській області.

Ми ни думали нічого. Пішли відти, з Сливок. Ту хату лишили. В нас ше була теща, бо я був зачуха. Тай таке слово - завідующий чужим хазяйством. Тай там був 33 роки. Потом:

«Гопака, гопака, прийми, мамо, приймака,
Щоб був чуб густий і гаманець товстий!»

Це я в газеті читав. А це «Ви нам, а ми Вам» -весела світлиця (рубрика в газеті - В. К.). А їй дають відповідь:

«Гопака, гопака, нима, доню, дурака!»

Співали в селі:

«...Ховай, дочко, варенички,
Бо йде приймачище...»

Деколи жартували: «Одну руку паралізувало. Слава Богу, шо язик не паралізувало».

Садки були, але вже знищили. Хтось взяв в аренду. Виписував голова колгоспу на дрова. Іди собі ріж, скільки там виписали. Яблуні, грушки були, черешні були.

Ферми пусті стоять. І вівцеферма, і свиноферма, і конюшня. Тепер коней не треба, бо, кажут, безробіття. КАМАЗ бире 18 тонн. А на 18 тонн колись треба було саме менше 18 чоловік, 36 бичків (волів - В. К.) і 18 возиків, щоб затягнути той бурак у завод. А типер їден дядько сів за кермо тай тих 18 тонн потягнув» [9].

**«Дядько робе, а я шо, не вмію? І
начинаєш собі шось там виробляти ...»**

«Колись в школі був гурток. Але недовго. Дітей потрібно заганяти тудя. Просто не хотят.

Ми, як малі були, то ходили коло старих, дивилися, як вони роблять. А тоді приходили додому ... Тай шо? Дядько робе, а я шо, не вмію. І начинаєш собі шось там виробляти ...

А зараз цього нема.

Не ясно, чим можна їх зацікавити. Є там в школі 2-3 дитини, які дійсно хотят ліпити. Вони

ліплять. Вдома ліплять. Навіть брали глину. Ліпили, і нормальна робота отримується. Але на виставку повезти нема що. Тому що 2-3 дитини не зроблять стільки робіт, щоб організувати виставку.

Батько як це робив?

Я сидів до 4-5 години в школі. Він залишав ключі від майстерні. Ми сиділи там і ліпили. Було щось 8 чи 9 школярів. Шкафи були завалені їх роботами. Деякі забрали в Ямпіль на виставку.

Я ліпив багато. Там було ще 2-3 хлопці. Ми ліпили різні роботи. Журнали були - димківська іграшка. Це була популярна в нас іграшка. Потім в нас було пару журналів «Наука и жизнь» з динозаврами. Це ми як видивилися, то в нас пішла серія динозаврів.

Потім цікаво якось було ...» [10].

Джерела

1. Запис автора 10 жовтня 2007 р. від Захар-чук (д. Гончарук) Ганни Захарівни, 1918 р. н., жительки с. Буша.
2. Запис автора 12 жовтня 2007 р. від Пташніки Сергія Олександровича, 1962 р. н., жителя с. Буші.
3. Запис автора 11 жовтня 2007 р. від Гикав-чука Афанасія Антоновича, 1931 р. н., жителя с. Буші.
4. Запис автора 11 жовтня 2007 р. від Саль-чук Галини Онуфріївни, 1931 р. н., жительки с. Буші.
5. Запис автора 10 жовтня 2007 р. від Пірняка Олександра Миколайовича, 1930 р. н., жителя с. Дорошівки.
6. Запис автора 10 жовтня 2007 р. від Дороша Анатолія Гавриловича, 1935 р. н., жителя с. Буша.
7. Запис автора 9 жовтня 2007 р. від Пташнік (ч. Данилець) Ганни Пилипівни, 1923 р. н., жительки хутора Держанки (Сливки).
8. Запис автора 7 жовтня 2007 р. від Мельник (д. Крижевська) Лідії Карпівни, 1935 р. н., жительки с. Дорошівка.
9. Запис автора 9 жовтня 2007 р. від Барібана Семена Леонтійовича, 1927 р. н., жителя с. Буші.
10. Запис автора 11 жовтня 2007 р. від Пірняка Миколи Олександровича, 1977 р. н. жителя с. Буші.